

УДК 378. 036

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЕСТЕТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

М.І. Данилевська

У статті визначено особливості сучасної естетичної картини світу. На думку автора, виявлення особливостей сучасної естетичної картини світу представляє певні труднощі як об'єкта спостереження, який ще розвивається у часі та просторі.

Ключеві слова: картина світу, естетичне виховання, естетичні цінності.

Радикальна зміна естетичної свідомості людини у ХХІ столітті зумовлена домінуванням матеріалізму, сцієнтизму, техніцизму, капіталізму та атеїзму. Ми не можемо назвати ХХ та ХХІ століття єдиною культурною епохою через існування окремих структур, таких як культура авангарду, модернізму, постмодернізму і т.д. Отже естетична картина світу сучасності не є цілісною. Кожен художній напрям представляє свою власну систему естетичних цінностей, своє власне естетичне становлення до навколишньої дійсності, мистецтва, суспільства і людини. В наш час виникає нова парадигма культури: на зміну культурі, яка пробуджувала в людині творчий початок, прийшла посткультура, яка вбиває в нас цю якість.

Можна стверджувати, що суттєво змінилася і форма найвищого естетичного пізнання, змінилася картина всієї природи, всієї культури, всього людського буття. Отже, естетична картина світу сучасності значно відрізняється від усіх раніше існуючих «варіантів» і за своєю структурою, і за своєю функціональністю, і за своєю значущістю в духовному та матеріальному житті особистості.

Аналіз рівня розробленості проблеми дослідження дозволив установити, що серед науковців і педагогів-практиків немає єдиного підходу до розуміння особливостей естетичної картини світу сучасності. Однак слід відмітити, що в ряді праць присутня характеристика важливих аспектів естетичної картини світу, її особливостей формування на конкретних історичних етапах.

Естетичну картину світу слід розглядати в контексті естетичної освіти та духовності особистості, проблемами якої сьогодні займаються: Г. Шевченко, Н. Миропольська, Н. Фунтікова, А. Бойко, О. Рудницька.

У статті зроблено спробу цілісного дослідження особливостей сучасної естетичної картини світу. Визначення сутності поняття «естетична картина світу» великою мірою залежить від хронологічних меж, у рамках яких воно розглядається. Зміна хронологічних меж неминуче веде до зміни змістовного поля цього поняття. У різні історичні періоди особливості естетичної картини світу відрізнялися.

Результати сучасних наукових пошуків та досліджень сприяють подальшому вивченню такого цікавого феномена, як естетична картина світу. Без належної відповіді залишаються питання про сутність особливостей сучасної естетичної картини світу, про структуру сучасної естетичної картини світу особистості.

Метою нашої статті є визначення особливостей сучасної естетичної картини світу.

Сьогодні процеси, поєднані з розвитком науково-технічного прогресу, соціальної трансформації суспільства, зміни, що відбуваються у XXI столітті з особливою гостротою поставили питання про необхідність підсилення уваги до духовно-морального розвитку особистості. Ослаблення цієї уваги призвело до росту питомої ваги деструктивних тенденцій в суспільстві, що й відбилося, насамперед, на зростаючому поколінні. Атмосфера бездуховності та аморальності, ігнорування культурних традицій минулого, відсутність моральних орієнтирів спровокували у визначеній частини суспільства жорстокість, агресію, байдужість до чужого горя, ненависть до представників іншої національності та інші негативні прояви. Дуже гостро постає проблема духовно-морального здоров'я молодого покоління. Вже в XX столітті духовно-моральний освітньо-виховний процес зазнав змін.

Це пояснюється тим, що сьогодні, як ніколи раніше, актуальною та необхідною є проблема формування національної самосвідомості, наукового світобачення підростаючого покоління, яке має стати духовним стрижнем суспільства, еталоном патріотизму та любові до Вітчизни, носієм найкращих громадянських якостей.

Проблеми естетичного виховання нашої епохи стають все більш глобальними та важливими для людства. Події нашого часу призводять до необхідності формування нового типу естетичного виховання, яке

передбачає бережливу та відповідальну взаємодію людини зі світом прекрасного і разом з цим удосконалення внутрішнього світу особистості.

Естетична свідомість активно бере участь у художньому житті суспільства, вона визначає ставлення людей до витворів мистецтва. Сьогодні спектр видів витворів мистецтва є значно поширеним ніж декілька десятиліть тому: це і кінематограф, і телебачення, і різноманітні комп'ютерні продукти, інтернет-технології тощо. Нажаль, сучасна культура почала надавати великого значення найбільш масовому виробництву. Такі вироби є незакінченими й не мають глибини, тобто вони не здатні змусити людину переживати та відкривати для себе нескінченний світ прекрасного та досконалого.

Естетичне – це регулятор практичної творчої діяльності людини. Естетичне – це таке собі емоційно-ціннісне ставлення до явищ та до предметів оточуючого світу. Беручи до уваги принципи розвитку сучасного світу, головним та визначальним поняттям стає гармонія. Але ж пізнати гармонію може лише естетично вихована культурою особистість. Особливості сучасної естетичної картини світу зумовлені естетичною свідомістю окремої людини, смаками та принципами, які панують в суспільстві. Сьогодні на формування естетичної картини світу та на естетичну свідомість суспільства мають могутній вплив засоби масової інформації. Сучасне становище естетичної картини світу є фрагментарним за визначенням певних науковців.

Відомо, що естетична картина світу особистості формується індивідуально згідно з тими умовами, в яких опинилася людина. Сьогодні цим процесом можна керувати, завдяки таким наукам, як педагогіка, психологія, дидактика, мистецтвознавство і т.д. Кожна людина мусить мати уявлення про гармонію, про світ прекрасного, про піднесене, а також про потворне та негідне. Ми маємо вміння орієнтуватися в естетичних категоріях, знати зразки тієї чи іншої категорії естетики. Естетика формує художній світогляд людини. Естетична свідомість удосконалює пізнавальну активність людини, утверджуючи тотожність істини та краси.

Естетична освіта студентської молоді у вищому навчальному закладі зумовлює формування естетичного стилю мислення – цілісної методологічної системи. Естетична освіта є важливою складовою загальної культури суспільства, одним із напрямків формування

всебічно розвиненої особистості, гармонізації взаємовідносин суспільства та світу прекрасного. Будь-який прояв неухаги до проблем духовності сучасної молоді може створити ще більші проблеми щодо сучасного та майбутнього суспільства. Естетичне виховання дає найбільший ефект при опорі на безпосереднє спілкування з мистецтвом, за умови вмілого дослідження його великого потенціалу. На формування естетичної картини світу особистості впливають різні чинники: природне середовище, особливості побуту, характер спілкування з іншими людьми, етнокультурні традиції та цінності. Серед чинників естетико-виховного впливу особливе місце займає вищий навчальний заклад.

Використовуючи слово «картина» як метафору, маємо згадати, що етимологічно воно походить від італійського «cartina», що значить «чистий білий красивий папір для малювання». Коли ми говоримо про естетичну картину світу сучасності, ми маємо пам'ятати про такі елементи реальності, як природа, суспільство, мистецтво. Саме ці елементи виступали традиційними об'єктами філософсько-естетичних досліджень в історії науки. ХХІ століття характеризується вторгненням людини в світ природи, що і змінює її естетичну картину світу.

Естетичне ставлення до природи проявляється в потребі людини споглядати красу природних явищ, окремої особистості, художньому відображенні спостережуваних форм, простору, світу і т.д. Природні фактори збагачують образотворчі засоби, методи художнього освоєння дійсності. Все частіше в оцінці стану сучасної природи зустрічається естетична категорія трагічного як важлива актуальна характеристика. Тільки зрозумівши трагедію стану сучасної природи та відповідальність людини за цю трагедію, можна знайти вихід з цієї ситуації. Багато науковців вважають, що саме по собі осмислення трагедії вже є перспективним засобом вирішення цієї проблеми. Природна система крізь призму естетичних категорій являє собою зразок одночасного співіснування прекрасних та потворних, піднесених та низьких, трагічних та комічних об'єктів та явищ.

Формування естетичної картини світу в сучасній Україні відбувається на фоні різноманітних наслідків явищ ХХ століття. До таких значущих наслідків ми можемо віднести набуття незалежності нашою державою, зміну духовних орієнтирів, плюралізм оцінок

значущості минулого держави, стихійність та нестабільність економічного, політичного та соціального життя українців.

В особистому житті сучасної людини естетичною якістю прекрасного володіють численні події, явища та об'єкти: народження дитини, взаємовідносини з близькими, ефективні результати праці. У цілому, прекрасне в усіх сферах (в природі, суспільстві та в мистецтві) – це об'єктивна естетична якість, яка не залежить від примхи сприймаючого суб'єкта.

Сучасному мистецтву як складній системі притаманний високий динамізм, оперативний відгук на технологічний та геополітичний стан, а, можливо, і випередження відповідних циклів. Тому місце мистецтва в сучасній естетичній картині світу слід розглядати згідно із рівнем розвитку суспільства та природи. Саме мистецтво багаторазово змінювало цикли свого розвитку, що й відобразилося в зміні художніх стилів та культурних епох.

Основний художній стиль кожної епохи може бути розглянутий як особливий тип виразної системи, що виявляє відмінності естетичного ставлення суспільства до світу в кожний період культурного розвитку. Згідно з думкою синегретика Л.В. Лескова, постмодернізм кінця ХХ століття перетворився на неомодернізм – максимально технізований стиль, що розвивається на основі віртуальної реальності. Цей автор доводить, що сучасне мистецтво опинилося між вибором постмодернізму або неомодернізму.

В наш час в естетичній картині світу одночасно з'явилося нескінченне розмаїття художніх ідей, стилів, форм та мов – масова література, негідні фільми та спектаклі, «інший» живопис та музика третього тисячоліття. Естетичні якості мистецтва в сучасному світі зазнають функціональних змін. Одночасно в сучасній естетичній картині світу прекрасними, як колись, виступають твори визнаних майстрів усіх попередніх часів та народів. Це шедеври, що виражають найвищу естетичну цінність і до сьогодні є неперевершеними зразками для ознайомлення, вивчення, наслідування та формування естетичної картини світу. Давньогрецькі літературні твори: «Джоконда» Леонардо, архітектурні ансамблі давніх міст світу – все це визнається прекрасним в сучасному світі високих технологій і становить яскраву та виразну частину усєї естетичної картини світу. Завдяки цим класичним зразкам людина пізнає, що є прекрасним, що лежить в основі цього поняття

(досконалість форм, глибина змісту, майстерність, значимість художньої концепції твору).

Радикальні зміни в природі, суспільстві значно вплинули на сучасне мистецтво, в якому традиційні естетичні категорії зазвучали по-новому. Нажаль, сьогодні потворними естетичними якостями володіють численні явища суспільної свідомості. Тут ми можемо згадати про релігійну нетерпимість, яка підриває взаємовідносини не лише окремих людей та держав, але вона підриває і традиційні підвалини світових релігій.

Як відомо, естетичне виховання має універсальний, міждисциплінарний характер, тому воно має формуватися у всіх формах загальної та професійної освіти. Педагог мусить пробудити у молоді, яка вчиться, прагнення утверджувати красу, вміння правильно сприймати явища краси. В.Разумний вважає, що всі освітні установи просто неможливі без масштабного блоку художньо-творчих дисциплін, які повинні готувати молодь до естетичної за типом діяльності. Сьогодні мистецтво в його новій іпостасі стало найбільш масовим та ходовим товаром, а володіння навичками художньої діяльності – обов'язковою вимогою до працівника будь-якої професії, будь-якого виду діяльності [16].

Основну мету естетичного виховання необхідно бачити в тому, щоб в студенті органічно поєдналися наявність естетичного ідеалу та справжнього художнього смаку з розвиненою здатністю до відтворення, милування, співчуття, судження та художньо-естетичної творчості.

Естетична картина світу може бути розглянута як форма теоретичного знання, що репрезентує предмет дослідження згідно із визначеним історичним етапом розвитку науки; як форма, завдяки якій інтегруються та систематизуються конкретні знання щодо об'єктів світу за допомогою наукового інструментарію (в даному випадку – естетичних категорій, понять, відношень). Сучасний тип мислення проникає в мистецтво і не може не впливати на нього.

Отже, естетична картина світу складається в індивідуальній та в суспільній свідомості протягом усієї історії людства. Тому в її дослідженні можна використовувати історико-естетичний підхід. Це дозволить виявити основні закономірності формування естетичної картини світу на різних історичних етапах розвитку людства, а також в контексті різних пластів дійсності. Інтеграція різних точок зору, підходів

до цього феномена могла б дати можливість створення цілісної концепції щодо формування естетичної картини світу у сучасній студентській молоді.

Література

1. Абдеев Р. Ф. Философия информационной цивилизации : Диалектика прогрессивной линии развития как гуманная общечеловеческая философия для 21 века / Р. Ф. Абдеев. – М. : ВЛАДОС, 1994. – 335 с.
2. Адорно В. Теодор. Эстетическая теория : пер. с нем. А. В. Драпова / В. Адорно. – М. : Республика, 2001. – 527 с.
3. Басин Е. Я., Крутоус В. П. Философская эстетика и психология искусства : учеб. пособие / Е. Я. Басин, В. П. Крутоус. – М. : Гардарики, 2007. – 287 с.
4. Бондаревич І. М. Духовна цілісність особистості : дійсність і перспектива / І. М. Бондаревич. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2008. – 162 с.
5. Виховання естетичної культури школярів : навч. посібник / І. А. Зязюн, Н. Є. Миропольська, Л. О. Хлебнікова та ін. – К. : ІЗМН, 1998. – 153 с.
6. Войнар І. Искусство как предмет эстетического воспитания / И. Войнар // Эстетическое воспитание студентов. – М., 1980.
7. Горичева Т. М. Православие и постмодернизм / Т. М. Горичева. – Л. : ЛГУ, 1991. – 298 с.
8. Жидков В. С., Соколов К. Б. Искусство и картина мира / В. С. Жидков, К. Б. Соколов. – СПб. : Алетейя, 2003. – 464 с.
9. Каган М. С. Эстетика как философская наука / М. С. Каган. – Санкт-Петербург : ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 544 с.
10. Кандинский В. В. О духовном искусстве / В. В. Кандинский. – М. : Архимед, 1992. – 107 с.
11. Левченко Н. А. Эстетосфера художественной культуры 20 столетия / Н. А. Левченко. – К. : ГАЛПУ, 1998. – 143 с.
12. Лосев А. Ф., Шестаков В. П. История эстетических категорий / А. Ф. Лосев, В. П. Шестаков. – М. : Искусство, 1965. – 374 с.
13. Маньковская Н. Б. Эстетика на переломе культурных традиций / Н. Б. Маньковская. – М. : ИФ РАН, 2002. – 300 с.
14. Научитель Е. Д. Ценностные ориентации молодежи / Е. Д. Научитель // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 3.
15. Овсянников М. Ф. История эстетической мысли / М. Ф. Овсянников. – М. : Высшая школа, 1985. – 463 с.
16. Разумный В. А. Художественная педагогика / В. А. Разумный. – М. : Институт переподготовки работников искусства, культуры и туризма, 1999. – 68 с.

В статье определены особенности современной эстетической картины мира. По-мнению автора, выявление особенностей современной эстетической картины мира представляет определенные трудности как объекта наблюдения, развивающегося во времени и пространстве.

Ключевые слова: картина мира, эстетическое воспитание, эстетические ценности.

In the article the peculiarities of modern aesthetic picture of the world are defined. To the author's opinion, identification of peculiarities of modern aesthetic picture represents certain difficulties as an object under observation, which is developing in time and in space.

Keywords: picture of the world, aesthetic education, aesthetic values.

Данилевська М. І. – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Т.Л. Антоненко

УДК 37.037

ФОРМИРОВАНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗОВ

О.П. Дмитраш

В статье рассмотрены проблемы формирования эстетической культуры молодежи в процессе учебно-воспитательной работы со студентами технических специальностей.

Ключевые слова: эстетическая культура, формирование, образование, инновации, традиции, искусство.

На этапе возникновения и развития интеллектуально-информационной цивилизации XXI века необходимы новые подходы к формированию эстетической культуры молодежи. Это обусловлено как развитием и внедрением в практику форм инновационного обучения, так и потребностью в увеличении значимости креативной, проектно-технологической подготовки специалистов.

В «Концепції національного художнього виховання дітей, учнівської та студентської молоді в умовах відродження української національної культури», которая была разработана в Украинском центре эстетического воспитания молодежи В. Герасименко и А. Верещагиной, ставится вопрос о том, что в условиях развития национальной системы